

igazságot: Nincs hatalom csak az Istentől, azért ki a' hatalomnak ellentáll, Isten' rendeletének áll ellent; egyedül ez állítja fel a' társas élet' körében, és minden erejével védi a' tekintélyt mint Isten' rendeletét; az alattvalóknak, Isten' nevében, az előljárók, főkép' fejedelem iránt a' legmélyebb tiszteletet, tökéletes engedelmességet és tántoríthatlan hűséget parancsolja, határozottan hirdetvén, mit az Isten' apostola által mondott: „a' kik ellentállanak, kárhozatot vonnak magokra.” —sl.—

Adatok a' szent-ferenczrendiek' történetéhez honunkban. *)

I.

Pozsonyi kolostor.

Pozsonyi első lakunk' helyét hasztalan keressük, minden kutatás véleménybe ütközik, egyik talány megsemmisíti a' másikat; komor, gyakran vérengző irigység, zabolátlan düh, vak szenvedély és éhes agyarkodás táplálta százados fergetegek akadályozzák a' buvár' láthatárát, 's így kétséges világnál noha feszült erővel, mégis hasztalan keres ama' századokból okiratokat, melyekben nyil, vas, kard, ökljog, tűz, kárörömmel emésztette föl a' hajdanra fényt árasztó irományokat.

Ha a' szeplőtlen hitelességű Beliusnak, *) ki kolostorunk' kérdéses eredetéről, vagy legalább létezéséről ex professo ír, hitelt adunk, II. Endre király alatt az osztrák földről, hol Pisai Albert atya' főnöki atyáskodása a' ferenczieknek szép jövődőt nyitott, és biztosított, Magyarhonba jött, és Pozsonyban állomásozott ferenczieknek IV. Béla király rendelt, és ajándékozott lakot; de hol? nem említi. A' hagyomány mostani kolostorunk' főajtájának átellenében álló, 's „Convent“ név alatt ismeretes házat **) régi lakunknak állítja, melly építési idomra, noha izlés és szépítés által eredetiségéből sokat veszített, mégis tagadhatlan régi modoru, Pozsony legrégebbi épületei közé tartozik, 's még 1768-dik évben nt. Kósa Jenő atya, kétszer érdemesült főnök' becses irata' bizonyítása szerint, kis toronnyal ékeskedett; mi több az épület' szegletében paduai sz. Antal' faragott képe vala alkalmazva.

A' zsolosmákat és az isteni-tiszteletet eldődeink az e' ház előtti széles 's fallal környezett temetőben létező, 's kikutatlan eredetű, goth izlésű, sz. János evangelista' tiszteletére emelt templomban végezték;

kivehetni ezt Pál pécsi püspök' irathártyán kiadott, 1296-dik évben kelt, 's e' templom' felszentelését bizonyító, függő pecsétü okiratából, mellyel egy évi bucsut enged mindenkinek, ki sz. János evangelista' napján ennek templomában, hol „religiosi, et amabiles Deo viri Fratres Minorum Deo iugiter famulantur“, *) isteni szolgálaton jelen van. Ezen templom mind e' napig, a' századok' szeszélyes zivatarait legyőzve, számtalan átalakulás' néma, de rendíthetlen tanuja, sértetlenül áll eredeti épségében.

1271-dik évben, midőn a' hitszegő Ottokar cseh király Magyarország' nagy részét, Nyitrától Győr-ig tüzzel 's vassal pusztította, az éj' setétségét fölhasználva a' pozsonyi erősséget rohammal bevette, 's a' várost a' szó' legszigorubb értelmében fölperzselt, a' bosszu' irigylángjai a' magántemplomot megkimélték, **) 's a' csata' küzdő terén harczolva elesett hősök' hátrahagyott özvegyei, atyát gyászoló erényes szüzek, 's gyöngéd gyermekek, az álom' jótékony karjaiból felriasztva, véletlenül kezekbe akadt öltönybe burkoltan „ad templum Fratrum Minorum confugerunt; ***) hol a' nyomor' szalmáján ülve, keserveiknek tágas tért nyitván, könnyözönnel enyhíték bánat tépte keblüket.

A' most említett templom a' fonkített évnél idősebb, mit e' jeles adat bizonyít: „Structura prodiit hanc (Ecclesiam s. Joannis Evangelistae) multo vetustiore esse opere Cumanis, seu Ecclesia nostra majore Annunciatae Divae Virgini sacra, atque adeo sacratio templi quadraginta gressus longi.“ *) Valóban ha visga bíráló szemekkel tekintjük a' faragott négy-szegű kövek' összerakását, ha ügyes kezeztől, ügyesb ész tervezte modorba látjuk szoritva azokat, ha az ablakok' véső ékesítette szobrait szemléljük, ha a' catabumbába, melly régóta temetkezési helyünk, nem épen kényelmes lépesökön leszállunk, és ezt nagyszerűsége, munka- 's korra a' felsővel azonosnak látjuk; ha az idő' viszontagságaitól fekete, de meg nem szeptőlített, 14 század óta javító kezét nélkülözött külsejét kutatjuk; ha a' bátor és remekelt kéz készítette faragmányok által bevont homlokzatát, és az ezt ékesítő, ma már berakott ablakot, mint méltósága' tükörét szemléljük, összelés, eszmetársulat és hasonlítás' útján azt, ha nem korábbi, a' kilencedik század' művének bizonyon állithatjuk. Egy levéltárunkban őrzött, de jelenleg nagyon elrongyult kézirat azt a' magyarok' első plebániatemplomának nevezi, melly állításért kezessékedik az ezt környezte temető. Kár, hogy a' historiai adatokban dus templom a' rajzoló és tájismertetők'

*) Lásd: Religio, 1850. 16. 's köv. sz.

**) Notitia Hungar. Novae. in Hist. Urb. Posoniensis Cap. 4. art. 1.

**) Most a' lutheranus község' tulajdona és belvárosi elemi tanoda.

*) Archiv. Prov. Lad. 1. Fasc. 10.

**) Chron. Leobensis Tom. 1. Collat 851.

**) Topogr. M. R. Hung. secundae Edit. Vienen. Libr. 4. Cap. 1. §. 11.

**) Ibidem.

figyelmét kikerülte. Belső ékei elavultak végre, és elenyésztek, a' puszta templom lezáratott, és zárva tartatott egész 1831. évig, mellyben új korszakát kezdi; az említett évben nt. G o l e s s é n y Pantaleo atya, akkori főnök, és T i b e n s z k y Farkas atya, kolostori elnök azt egyesült erővel felszerelték, és a' hivek' buzgalmának megnyitották.

IV. László az Ottokarral viselt háboruból győzedelmesen visszatérvén, a' szent-szék' követének, Fülöp firmi püspöknek adott szava' következtében, az anyaszentegyház iránti buzgalmit tetteg tanúsítandó, 1280-dik évben *⁸) angyaltól üdvezlett boldogságos Szűz Mária' tiszteletére szentelt templomunkat, és T alaku, két emeletű kolostorunkat kezdette építeni, de föl nem építhette. III. Endre folytatta az építést, 1297-dik évben bevégezte, és Lodomer esztergomi érsek által az ország' rendei jelenlétében fölszenteltette. *⁹)

Három század' lassu enyésztt látta e' lak, és semmi mostohaságban sem részesült; az 1590-dik évi, mint gyanítják, kovács műhelyből kicsapó és a' szél' szárnyain az egész várost hamuvá égető tűz az érseki lakot, városházát, a' társas káptalantemplomot megkímélvén, sértetlenül hagyta templomunkat a' kolostorral együtt *¹⁰), de annál többet ártott épületeinknek az 1586 — 1602. évig dühöngő földrengés; nevezetesen 1590-dik évi szeptemberhó' 5-dik napján Pozsony és Nagyszombat körül olly szenvedélyes dühvel rengett a' föld: hogy a' tikkadásig fölháborodott lakosok a' karpát-hegy' szőlővonalát veszélyes mozgásban látták, a' város' tornya több helyeken megnyílt, templomunk' boltozatja leszakadt, a' kolostor' nagyobb része összedőlt; de sz. János' temploma, a' nagy templom' szentélye, és a' torony épen maradtak. A' belzavarok akadályozták az építést több évig, végre Rudnay János elnök atya, később főnök, jótévedők' buzgó adományából a' templom' boltozatját koridom szerint, az orsolyaszüzek' kolostora átelleni vonallal együtt (1613 — 1616-ig) fölépítette, *¹¹) az utczára nyíló hason magasságu rész Tolnay Bernardin atya' főnöksége alatt épült 1637 — 1646-ig; a' kis udvar és kapufölötti rész 1726-; végre a' karzat az orgonával *¹²) 's az odavezető folyosóval 1761-ben készült el. A' lauretumi kápolna pedig 1708-ban majushó' 2-dik napján, és ugyanazon évi novemb. 16-án Szécsényi Pál kalocsai érsek által szenteltetett föl. Mai ékességét Weidhoffer Alajos atya buzgalmának köszöni. (Folyt. köv.)

*⁸) Chronologorum commune testimonium.

*⁹) Archiv. Prov. Lad. 1. Fasc. 10.

*¹⁰) Belius Hist. Urbis Poson. memb. 1. Sect. 1. Cap. 4.

*¹¹) Kamancz Maté atya és titkár jegyzéke.

*¹²) Az említett évig a' nagy oltár háta megett tartatott a' zsolozsma.

EGYHÁZI TUDÓSÍTÁSOK.

Ausztria.

(Tartományi iskolatanács Csehországban. *) Ó felsége' mult évi october' 24-dikén kelt legfelsőbb rendeletének következtében, a' cultus- és oktatásügyi birodalmi ministerium f. é. januar' 23-kán kelt kibocsátánya' nyomán, Csehországban ideiglenesen tartományi iskolatanács szerveztetett, melly tanulmányi hatóságnak jog- 's tettekre következőkben alapított meg:

A' tartományi iskolatanács a' tartományi helytartóság' egyik részét képezi, közvetlen a' helytartónak, közvetve a' cultus- és oktatásügyi ministeriumnak lévén alávetve. Az iskolatanácsosok a' helytartó' tanácsában ülnek; ennek felelőssége alatt tesznek mindent, ennek neve alatt kelnek az iskolaügyet illető bármilly rendeletnek és kibocsátványok, 's minden oktatási ügy benne öszpontosul. Áll pedig az ideiglenes tartományi iskolatanács egy kezelő előadóból az iskolák' külső, vagyis, pol.-oeconom. érdekeit illető ügyek' elintézésére; és áll szakértő férfiakból, kik, kellő tekintet lévén kineveztetésökben a' különféle iskolákra, ezeknek belső, vagyis, tudományos-paedagogiai ügyeit intézendik. Az előadó a' helytartótól (Statthalter), a' többi tanácsosok ideiglenesen az oktatásministeriumtól neveztetnek ki. E' tanodatanács a' hivatalnokokon kívül, szükség' esetén, belátása szerint, egyéb szaktudósok' segítségével 's tanácsával is élhet. 'S e' tekintetből lehetnek kitűnő jelességű tanárok, a' nélkül, hogy a' tartományi iskolatanács' hivatali személyzetéhez tartozzanak, czimre nézve, iskolatanácsnokok. Fontosabb ügyekben az iskolatanács szakértő férfiakból választmányokat alakíthat. — Az illy iskolatanács' személyzetéhez tartozik két fogalmazó, két fogalmazó gyakornok és egy könyvvivő.

A' tartományi iskolatanács' működési köre Csehországban ugyanaz, melly köre volt e' tárgyban a' jelenleg feloszlatott guberniumnak. Minélfogva minden, a' nép- vagy középtanodákat illető ügyek, minden akár egyes személytől, akár valamely testülettől származó, a' főnebb nevezett tanodákra vonatkozó ajánlatok, kéremények, tudósítások, vagy netaláni panaszok 'stb. e' hatóság eleibe tartoznak. Az e' beadványokra válaszok, vagy egyéb e' tanügyet illető ministeri rendeletnek és kibocsátványok ismét a' tartományi iskolatanács' útján jövedenek köztudomásra. Legfőbb teendője e' tanodai hatóság' egyes tagjainak az, miszerint az országot meghatározott időben beutazván, mind az oktatásügy' állapotáról helyes tudomást szerezzenek, mind személyes jelenlétökkel a' tanodák' felvirágzását sikeren előmozdítsák.

Különösen a' gymnasiumokat illetőleg, kötelessége a' tanodai tanácsnak, ha valamely gymn. igazgatói szék megürült, ennek érdemleges betöltésére egyént ajánlani, és a' történt alkalmazást felsőbb jóváhagyás' tekintetéből a' ministeriumnak bejelenteni. Gymnasialis tanárok' alkalmazásakor az illető intézeti igazgató is tanácsba hívandó. Az iskolatanács' jogkörébe tartozik az igazgatók és tanárok' megerősítése, nyugalmaztatása, nyugdíjazása, vagy szolgálatból elbocsátása; az bocsáthat valamely tanintézethez dicsérő vagy korholó levelet; az ad hivatalos véleményyt

*) Az 'Allgem. Reichs-, Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich.' XXV. füzeté után kivonva.